ERNEST KON

Slobodan Kalinović

SAMO ŠTO NIJE UMRO

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje
BOOKA
11000 Beograd, Cara Lazara 12
office@booka.in
www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA
Sanja Bogićević

LEKTURA
Borka Slepčević

KOREKTURA
Vesna Kalabić

PRELOM
Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA
Milica Dopuđa

ŠTAMPA
DMD štamparija

Beograd, 2026.

Knjiga **239**

SLOBODAN KALINOVIĆ
ERNEST KON
SAMO ŠTO NIJE UMRO

© Slobodan Kalinović, 2026.

Pobednički rukopis
godišnjeg konkursa za
najbolji neobjavljeni roman.

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

SLOBODAN KALINOVIĆ

ERNEST KON
SAMO ŠTO NIJE UMRO

Srbija, 1945. godina
Proleće, u svakom slučaju

I

Kad god može, Negica pazi svakog oko sebe, brine na mestima u kući ostavljenim za teško saksijsko cveće, plitko udiše vazduh po sobama Konovih koje godinama sređuje i čisti, tek ponekad izdahne kada dune u pramen kose koji joj padne preko lica. Zavali ruke u testo i ne bi ih vadila iz njega, a od svojih mekanih ruku pekla bi pamuk-peciva. Kosti joj uživaju u oštrom brašnu kao u lekovitom blatu pa tako izoštrenim prstima deci u kući briše usta posle obroka, kada je nehotice ugrizu za palac – pričeste se. Jagodicama prepozna vrstu raži, prosejava je među njima, već na prvi pogled primećuje nepečene grudve u hlebu koji je spremila i postidi ih se, pojela bi se zbog njih. Iz retkog mleka malim prstom vadi slučajno trunje i obriše ga o sebe, takvim bodljikavim mlekom podoji devojke izvezene po njenoj kecelji od lana. Sve su joj to ruke.

U kući dan počinje njenim izlaskom iz sobe na istočnoj strani kako bi, dok još svi spavaju, spremna dočekala glad svojih ukućana unapred postavljenim stolom i ukrug

poređanim tanjirima, noževima i viljuškama. Sunce obasjava kapiju u šest časova i sedam minuta, a drugi kraj dvorišta u šest i osamnaest, i da Ernest Kon želi da posluša kako nju tako i svoju ženu i ćerku, čitavih jedanaest minuta bi mogao, ne napuštajući svoje dvorište, laganim hodom da izbegava dan u kome će po svoj prilici umreti. Umesto toga, on stoji naslonjen na tešku kovanu ogradu, okrenut ka ulici dok ispraća gosta, rukama koje počinju kod kratkih šiljaka i završavaju se naizmenično na cigareti, nosu ili jedna u drugoj. Trese s ramena krupnu perut i Negica želi da se sve to što padne s njega izmeša s blatom, da ga potom neki slučajni prolaznik ponese s cipelom, da se malo dalje od kuće izmeša s drugom zemljom i onda da nešto nikne iz toga, možda proso.

Kulinarske opsesije kuvarice Konovih ne prevazilaze svaku meru, jer ona oduvek procenjuje hranljivost i valjanost svega oko sebe. Ko je posmatra pažljivo i stalno, video bi da čak i noću, kada proverava da li je kapija zaključana, ispituje ukuse bilja na koje nailazi do tamo, sve u nameri da ih ubaci kao začin u neko jelo, ili upotrebi njihovu lekovitost za kakvu boljku od koje pate članovi porodice s kojom živi: malokrvnost, diskus-herniju, zimogrožljivost ili edem. Prvo pretpostavi ukus nečega, onda pretpostavi u kojem bi jelu to bilo dobro. Zamisli ga, zamisli po potrebi još jače, valja po ustima, srče i mulja među zubima dok joj je među njima samo vazduh. Počne da miriše na hranu na koju samo misli, proguta je, boli je želudac od nje i kaže da bi trebalo manje dodati, na primer soli. Nekad joj se već na samom početku smišljanja zalogaj zgadi, pa pljune i ispljuvak joj je dobro zabiberen, mačka prođe pored njega, omiriše ga i kine.

Negica sebe ne izmara samo običnim kulinarskim brigama nego i brigama da neko u kući ne podigne ruku ili ton na drugog, ni u šali, govori *tiše, tiše* ako neko glasno peva, iz kuće goni miševe koje drugi dovlače zviždanjem. Na svakakve načine olakšava život svog poslodavca Ernesta Kona, sada je već previše lagan i nose ga vetrovi promena kao od šale, travka je u njenim mislima. U kofer, koji mu danima pakuje, ubacuje knjige sa šarenim, tvrdim povezima, na jednoj sija sunce, pakuje mu čak i jabuke, trudi se da budu što slađe. Iako zna da će koliko večeras biti mrtav, ona mu sprema stvari kao da veruje da kreće na put ili zato što se iskreno nada da u smrti ipak postoje more, dugačka plaža i školjke. Razmišlja šta će mu sve biti potrebno u slanoj beskonačnosti, pa mu, između ostalog, pakuje i kostim za kupanje, zašiva rupe kroz koje može da uđe pesak ili da ispadne sitan novac, pita se gde li se iscepao. Sprema mu novi žilet, nekoliko sapuna za brijanje, ako mu, uprkos svemu, poraste brada, plaši se dodatno da se ne raseče i ne pusti bespotrebno krv, pakuje mu i losion *za gospodu*, kolonjsku vodu s mirisom mente. Kofer pun stvari provodi dane uglavnom u njenoj bojazni da nešto nije zaboravljeno, a samo naizgled stoji na stepeništu između sprata i prizemlja na koje dnevna svetlost pada minut ranije nego juče. I dani i noći su istovremeno duži, čini joj se, jer nekom prekasno svane, nekom prerano smrkne, vreme predugo traje. Ako šta nije spakovano, ostaće u kući neupotrebljivo, jer se Ernest neće vratiti, a niko od ukućana neće imati gde da mu odnese zaboravljene stvari. Kida se što ne može više stvari da mu spakuje, sabija ih jednu u drugu, još jače istiskuje vazduh. One će se odvojiti od njega i povesti

sopstveni život, ali ostaće blizu mesta na kojem je sedeo kao da su slučajno pale s njega u času kada je zaspao u fotelji. Potom će ih njegovi bližnji uredno odložiti, pronaći im nova mesta u kući, do tada prazna, njegovi kaputi će se naći u delu kuće za alat, naočare će mu biti u ostavi. Saplitaće se o njegove cipele, sporadično mu bacati u smeće odeću kako im za kojim njegovim delom tela usahne tuga, kasnije će voljenije stvari poklanjati siromasima i njima će dobro stajati. Dobro će nositi njegov džemper od merino vune, u njegovoj plavoj košulji jedan seljak će sakupljati kupine i nositi ih deci. Jedna žena će njegovom belom pidžamom brisati staklo u ambulanti, natopiće je potom rakijom prvencem i njome preći mermerni pod. Deo s njegovog toplog ramena nekoj porodilji će zabiti među zube da ga u mukama zagrize, dabogda im svima preselo, misli Negica. Preteruje u svemu i izmara sebe zamišljanjem stvari koje se neće desiti, tako pred sobom polaže još jednu žrtvu.

Ovog dana ona čeka da im spremi doručak, pa da se stropošta s prozora, jer smrt Ernesta Kona neće moći da preživi, svoju možda i hoće. Ne plaši se, odavno je spremna, već desetak puta se presekla da će pasti, što dok ga je prala, što dok joj se Nuša predući motala oko nogu dok je silazila niz stepenice. Više puta je preživela početak svoje smrti, uvek se zaustavljala u poslednji čas hvatajući se za zavese ili gelender. Nije se predavala tek tako. Potom je nameštala ono što je spasavajući se kvarila, brisala otiske svojih šaka s prozora i parketa, ko li će posle nje sve to očistiti. Više ne želi ništa da preživi. Punačka je svega i svačega, mesa spremljenog na svojstven način i jela slučajno preteklih od gladi Konovih,

spasenih njihovom ranom sitošću, hrane koja više nije imala gde da stane osim u njena usta, straha da ne zaspi suviše gladna i nesanice jer ne uspeva da zaspi previše sita. Sada će silni obroci, čije je rasipanje svojim ustima sprečavala, biti bačeni kroz prozor s njom. Od sudbine se ne može pobeći, mislila je i pitala se čija je to sudbina od koje ona nije pobegla. Sudbina trči i juri za njom, mota se oko kuće, podmeće nogu, zalepi joj na leđa papir zbog kog joj se smeje svet. Ovog puta će ona sudbini skočiti za vrat, pasti na nju sa sprata, pa čija god da je, sravniće je sa zemljom. Uloviće je kao zeca i već zamišlja dobar gulaš koji neće imati ko da spremi, čorbu od njene sudbine, bućkuriš od svega i svačega, potaž. Sve joj je to srce.

Kada konačno bude pukla na pločniku, iz nje će se, između ostalog, raširiti panika i nada koju je širila u sebi, nakon što joj je strogo zabranjeno da širi paniku i nadu po kući, a naročito pred decom. Izgleda da će se oglušiti o zapovest gospođe Kon, doduše mrtva, a kućom će se razjuriti njena nada da su Ernestove ubice skončale u kakvim biblijskim katastrofama koje su se u međuvremenu dogodile, smrtnim bolestima ili na bojnim poljima. Pored takve nade napašće ih i panika koja ju je obuzimala, iznutra, i poput cepelina joj širila oči, ruke i dušu, a zbog koje je bila natečena i okrugla. Uzdaje se i u Boga, na kraju krajeva, i više veruje zbog Jelene nego zbog sebe, ubeđuje je u svako dobro. Zato se čini da, zasad, sem dobrote, druge pameti nema. Uzima košaru u nameri da na obližnjoj pijaci kupi hleb, svežu ribu i limun, proverava da li novac u kecelji još uvek važi, pljune u prste da ga razdvoji i izlazi iz kuće.

Prvo prolazi preko mesta na koje bi valjalo pasti s prozora, na to mesto prospe mlaku vodu, gleda je dok se ne razlije. Nuša se nasmrt prepala od tog čuda, jedan život manje za nju, Negica je posmatra kako pije vodu uskim jezikom. Potom prolazi pored živog Ernesta Kona i od ta dva mesta ne zna se koje je gore po nju. Postavlja šaku na njegov potiljak mlak od sunca, miluje ga i ne može da ga zamisli mrtvog, za razliku od sebe koju je malo pre toga zamislila mrtvu i te kako. Nikada nije ni slutila da će ga nadživeti, a da jeste, počela bi da ga žali od najranijeg detinjstva i svoju žalost bi rasporedila na četrdeset podjednakih godina, i mada bi joj tuga bila zasigurno duža, ipak bi bila umerenija. Međutim, za njegovu izvesnu pogibiju saznala je pre samo šest dana, kad i drugi ukućani, iako iskreno sumnja da su pojedini saznali ranije, možda su oduvek znali, ali su krili od nje. Zato se nije moglo reći da ima još vremena, ili reći o tom potom, pa sve radi u žurbi. Dane njegovog preostalog života provela je čisteći preostalu kuću, krpeći preostale raspare po odeći, završavajući preostali posao do večeri jer niko sa sigurnošću nije znao kog će dana doći po Ernesta. Ali kako je danas poslednji dan u tom ostavljenom roku, njoj nije bilo druge nego da još juče završi sve kućne poslove.

Potom brzo podiže ruku s njegove glave kao da se opekla na vreo kamen. Kreće ka pijaci i na tom putu suzdržava sve moguće, od korpe do suza, jauka i kose koja ispada iz drvene šnale, jezik, skoro pola tela. Potpuno predana suzdržanosti, dočekuje posleratnu slobodu o kojoj još uvek zna veoma malo, pa je ne dočekuje kako dolikuje, možda jer će po sopstvenoj volji u njoj izginuti. Sloboda se ne suzdržava, Negice, ona kulja, krši sve pred sobom,

ne preza, govori sebi u bradu. Konovi je ubeđuju da na vreme pronađe bolje mesto u pridošlom miru, među redovima joj napominju da će i kuća verovatno pripasti ko zna kome, možda nekom o kome nema potrebe brinuti se i ko zna sam da se brani od gladi, bolesti i hladnoće, nekom uvežbanom čoveku ili porodici, ljudima koji su u ratu izgubili navike za finim danima i kolačima. Nude joj da ih izda, ostavljaju joj prilike za to, a ona to odbija kao kakvu nepriličnu bračnu ponudu. Predviđaju joj bolje dane ako od njih ode što pre, spremni su da po potrebi posvedoče da ih je tokom rata trovala ukoliko bi to išlo u njenu korist. Ona zgranuto odbija datu priliku da postane borac protiv saradnika okupatora i spremna je da podnese žrtvu, ali ne i da se o njenim obrocima govori kao o kakvim uzročnicima stomačnih problema ili bunila, a naročito ne ako bi to moralo biti izgovoreno u javnim sudskim postupcima pred svetom koji bi takvu vest jedva dočekao. Pripadala je ovoj porodici i, kao neko kome je ta pripadnost bezuslovna, pa i ne razmišlja o njoj, želela je od srca i drugima da na taj način nekom pripadnu.

Na pijaci čita ljude između redova, gleda ih ispod oka, poluzatvorenim očima vidi samo poluljude. Gurkaju se laktovima kada prođe i nude crni luk u novim dinarima. Podsmevaju se njenom poluživotu, a ona sa jedva nameštenim poluosmehom više sve to umišlja nego što je sve to istina. Vređa im robu, prebira pasulj i kaže im da je mator. Zavlači ruku duboko u korito i hvata šarane svojim prstima-udicama. Potom ih prodavac, jednog po jednog, čekićem udara u glavu, prvi put svom snagom; kada ih udari drugi put, ona zamišlja da je njena glava

na betonskoj tezgi. Kako je sigurno biti mrtav, tako misli, um joj je u mutnim vodama, pun je prezrelih misli, tih lepih trešanja punih crva sumnji. Trza novac iz džepa i besno ga baca prodavcu, *na, uzmi*, govori.

Na putu do kuće ne zadržava reči kojih se nagutala ćuteći, naglas psuje skupoću i trgovce. Pred Ernestom i Jelenom, koji u dvorištu sede za drvenim stolom, ispušta krupan uzdah koji Jelena prekida brzo podignutom rukom i oštrim pogledom. Dok prolazi pored njih, miriše na ribu kao da je apostol. Iz ruke joj klizi teška korpa koju uspinje na sebe što kolenima što širokim kukom, voda koju je tu prolila već je isparila, tako će ispariti i njena duša, živi bili pa videli, misli uvređenom glavom. Gega se, iako sada gazi po suvom, odnosi korpu na sprat u kuhinju. Spušta kokošja jaja u posudu s vodom, odmerava sat jednim okom, potrebno je devet minuta da bi se dobro skuvala. Sprema ih tvrdo kuvana da ih Ernest pred kraj života pojede onakve kakve voli. Hleb je okrugao i još uvek vruć, te ga lako seče na četiri podjednaka i topla dela. I stariji i mlađi će jesti isto, kao da među njima nema razlike u godinama, niti u tome kome će trebati snage, a kome više neće trebati ništa. Iz zdele drvenom kašikom kida ušećereni med i skida ga na rubove tanjira, struže ga rukom, stavlja hleb i na kriške isečen limun. Dok na šporetu vru razne vode, odlazi u dečju sobu da probudi Martina, u devojačku sobu da probudi Marinu, danas malo ranije jer je potrebno da oboje dobro sačuvaju uspomenu na svog oca i s njim budu što duže. Sklanja s prozora teške draperije i prstom im pokazuje roditelja na zemlji. Poziva ih na doručak u dvorištu, nudi druge prizore za pamćenje. Brzo se vraća u kuhinju i u

posudama zatekne malo vode, voda se ponaša uobičajeno, kao da je sve u najboljem redu. Kada bi mogla, Negica najradije ne bi sebe zatekla.

Sada na poslužavniku Konovima donosi šolje sa čajem i kafom, naslaganu hranu; donela bi im i sreću da je ima. Dok im prilazi, u porcelansku tacnu se sliva pokoja kapljica i ona kaže da to znači – sreća. Dakle, ipak im je koliko-toliko donosi. O svojim namerama da kao kruška padne ispred ulaznih vrata zasad ne govori nikom da bi im jelo svima dobro leglo, a možda i da sebe ne bi dovela pred svršen čin. Spušta tanjire na sto i govori Ernestu da bi trebalo da jede što više i brže, da danas prekine post barenim jajetom, da ne štedi na hrani i piću i ne gubi vreme na kurtoazne reči pre, tokom i nakon obroka, već da navali na doručak kao gladna godina, jer po njega samo što nisu stigli.

II

Ernest pali lulu s duvanom, uvlači veliki dim u sebe i Jeleni se čini da se osvežio kao da je pojeo voće. Zbog toga briše ruke o krpu kao da je tu umišljenu narandžu koju je pojeo upravo ona oljuštila i sva se njome isprskala. Ili zato što su joj ruke krvave u njenim voćnim mislima u kojima seče trbuh neprijateljima svog muža, u svojoj glavi prodire u njih nožem sa stola, oseća kako im prvo puca tvrda pokorica na stomacima i kako sečivo odjednom utone u meku šupljinu, lagano, lakše nego što je očekivala, čuje se zvuk tupog pucanja, sliva se vrela tečnost prvo niz njene prste, potom po celoj šaci oseća toplinu koja se brzo suši i lepi, golicaju je muve koje se već skupljaju na njenoj nadlaktici. Ali tako se režu lubenice, zato joj je sve poznato do detalja, trza se iz svog zamišljenog zločina.

Negica od zore po kući služi med s vodom i druge male verske obrede, a ona se pretvara da joj veruje i da će sve biti bolje. Povremeno se zbuni kada i u koga ima vere, naizmenično u tome smenjuje Boga i svoju poslugu. Onda

se, nakratko obožena ili poslužena, što brže može, okrene ka svom voljenom mužu i kaže mu da će sve biti u redu, ali to ne pije vodu. Slagala je, ali zaista tek nakon što je to izgovorila, a kada ona slaže, ne bude joj nimalo lako. Tada se na brzinu sve mora složiti tako da izgleda kao da govori istinu, jer se od svih svojih grehova najviše gadila laganja. Kako bi izbegla grižu savesti koja bi vrlo brzo došla, trudila se da svet oko sebe na brzinu namesti prema svojoj laži, pa kada izmisli da je umorna ili već stara za nešto, ona se brzo naknadno umori ili ostari, kada slaže da je pospana – ona zaspi, potom izmisli šta je sanjala i iz tako izmišljenih snova Negica joj tumači sudbinu. Koliko juče joj je prorekla da će se sve završiti dobro i da sanjati vatru znači iznenadnu radost, a onda se potom trudila da zaista sanja bilo kakav plamen, požar u kući bi joj dobro došao.

Stoga je danas trebalo sve postaviti u kakav-takav red samo da bi se udovoljilo neistini koju je malopre izgovorila – da će sve biti dobro. Znajući koliko je poslednjih dana bilo teško verovati u to, Jelena ubrzo sama sebe, a potom i druge, razrešava pretvaranja time što pokazuje očigledne znake tugovanja. Plaši se smrti svog muža, od sitnijih stvari – miševa, a krišom još starosti i da pred svetom ne ispadne glupa. Od jutros joj se glas drži opštih mesta, neobaveznih razgovora o vremenu i prilikama u svetu, provlači se među supružnicima uvek dobrodošla briga o deci, koja reč o glavobolji koja je muči i lošem spavanju. Ispričala bi mu šta je sanjala i da nije sanjala vatru, čak ni najmanju varnicu, i da je uzalud ostavila sveću upaljenu celu noć, a da se zbog straha da sveća ne padne malo-malo budila. Reči su joj sada samo obični zvukovi,

zato se trudi da zvuče što lepše. Smišlja melodiju rečima, rečenice mogu da joj se odzvižde, ali ne i da se prepričaju. Negici se, dok prolazi pored nje, čini da čuje nešto lepo, ali se ne zadržava do kraja te pesme jer žuri na pijacu. Jelena će iskoristiti njeno odsustvo da sama skuva kafu za sebe i muža, ratlukom kupljenim *ispod ruke* i šećerom u kocki popuniće okruglu prazninu između njih.

Dok čeka da voda provri, iz kuhinje koja je na spratu krišom gleda Ernesta zavaljenog u drvenoj stolici, nespretno pomera zavese i nakratko stvara privid da je vetar počeo iz unutrašnjosti kuće. Ne bi bio prvi put da su vremenske pojave i počinjale i završavale se u njihovoj kući, da kiša iscuri s krova u njihov dnevni boravak probijajući drvenu građu i nepečenu ciglu u pregradnim zidovima, da vetar nanese sneg u spavaću sobu kroz prozor koji je zaboravila da zatvori, a onda sve počne da raste u kući, pod i zidovi nabubre, slike na zidovima proplaču, a garderoba napunjena lavandom, spakovana po drvenim sanducima na tavanu, počne da mirotoči. Potom se mesecima oseća zadah muškosti isceđene s krova koji je razdevičio celu kuću, sve do proleća kada promajama i velikim spremanjima uspevaju da težak vazduh u njima zamene suncem. Prethodne sedmice je još uvek imala želju da restaurira nameštaj i popravi drveni razgaženi pod. Sve što je moglo oko nje je pocrnelo, prethodnih godina su retko otvarali prozore. Glavom joj prolazi neugodna misao da će, ukoliko Ernesta ubiju u kući, on silom prilika izdahnuti težak vonj kojeg se prethodno nadisao i da je zbog toga bolje da se sve dogodi izvan kuće, na svežem vazduhu, pa zato pokušava da smisli što bolje razloge da ga što duže zadrži u dvorištu.

Sipa kafu u neuobičajene šoljice iz kojih se uglavnom ne pije ništa, dvojezičnu gravuru na njihovom dnu prekriva talogom i iznosi ih iz kuće. Primećuje da je Negica verovatno još noćas spakovala Ernestov kofer, nakratko odlaže tacnu na komodu, iz fioke vadi pištolj i pažljivo ga pakuje između muževljevog belog i sivog untercigera. Ne proverava da li je sve spakovano jer ne zna šta se inače pakuje. Seća se da su ga pre rata otvarali po svetu poput šampanjca i da su iz njega ispadali peškiri i kupaći kostimi, gumene igračke za malu Marinu, duvankese i izrabljene lule. Širili su se da zauzmu što više vode i peska, pravili gradove od blata, jurili hladovinu oko mora, pekli se po podnevu. Ona se ipak nada da će Ernest pred kraj života početi da beži od svojih ubica kako bi sačuvao glavu i da će u poslednji čas zgrabiti ovaj kofer i zauvek ga odvojiti od poda njihovog doma, a zatim, par dana kasnije, negde ga na miru raspakovati i obradovati se brižljivo spakovanim naočarima za sunce ili knjigama. Ali njegova smrt ima sreće više nego pameti i neće biti izbegnuta za dlaku, nema te sile da je spreči, već dolazi kao dobar dan koji je malo pre uhodao među njih. Ko to ne zna, nada se bez potrebe, prinosi kafu svom mužu i govori mu da je pije polako, jer Negica još nije došla s namirnicama za doručak.

Daleko od toga da joj uliva nadu to što joj suprug ne daje nikakve smernice šta da radi kada ga ne bude bilo. To joj samo uliva spokoj, jer i pored vanrednih napora ne bi uspela da upamti ni nazive bilja od čije su prodaje decenijama živeli, naročito ne kada se seju, kada šta cveta i kako se bere. Čini joj se da ovde stvari cvetaju kada stignu, da se bilje bere bez razloga, da iznenada pada i suši

se. Ne upravlja joj se ničim većim od nje i njene dece, ne strahuje joj se od jakih zima, sušnih leta i poplava, ne želi da drugima radi ništa što ne bi uradila sebi. Očigledno je da ničega više neće biti u njihovim rukama, pa joj letimično na um padne šta bi mogli da ponesu iz kuće kada budu odlazili. Sluti da bi više koristi imala da prati svoju kućnu pomoćnicu dok sprema obroke, da dobro upamti količine brašna i soli za naročita jela. Već ima primisao da od Negice zatraži kratka podsećanja o šivenju koje je svojevremeno savladala u ženskoj gimnaziji i nada se da će pronaći svoje školske knjige u kojima su detaljno opisani načini porubljivanja, skraćivanja, produžavanja haljina i muških odela, kao i ostali načini da se sve drži pod konac. Donekle se plaši da je zakasnila u pripremi za život koji je sebi predviđala, jer naročito danas ne bi bilo prikladno učiti šivenje kada Ernest Kon samo što nije umro. Pretpostavlja da će joj i Negica to reći, te zato planira da je krišom gleda dok čisti i kuva, pa je za početak posmatra dok se vraća s pijace, prolazi pored njih s punom korpom i ništa joj se ne čini teškim. Za to što joj korpa pomalo klizi iz šake krivi staračke godine i veruje da se njoj starost neće skoro desiti. Za stolom dočekuje svoju decu ranije nego inače i nudi im mesta s kojih će bolje videti oca. Tako počinje doručak u kom će se ponovo odvajati žumance od belanceta, lepiti se slučajno po zubima, skidati tankim mlazevima domaćeg čaja. Svoje istančane ukuse uskoro će zameniti grubim komadima hleba i sitnim zalogajima, ali ponovo svoje misli smatra neumesnim kraj nekog ko sem ovog obroka drugi verovatno neće dočekati.

Utom se uplaši zvuka kapije koju neko upravo otvara. Pomisao na smrt je uvek strašna, sav se streseš. Međutim,

odmah oseti olakšanje jer je to ipak Blagoje, mladić koji pazi Ernestovu majku i živi s njom u blizini. On im podnosi dnevne izveštaje o loše podnetoj noći i sve težem stanju starice, traži da se pod hitno nešto preduzme ako ne za njen život, onda za život njenog sina, jer je sadašnje stanje neizdrživo, ne govori za koga. Sunce mu je tačno iza uva i Jelena jasno može da vidi tanke arterije u njegovoj hrskavici koje su tu ostale kao fosilizovane ko zna koliko dugo, pita se od kada su mu uši, račvaju mu se krvni sudovi, brzo, u sve sitnije linije, skoro pred njom. Ljuti se na njega jer se mrda, govori mu da se umiri i ućuti, Blagoje tvrdi da se nije pomerio on nego sunce, vreme prolazi mimo njega. Prvi put u nekoliko prethodnih dana misli joj skreću s predstojeće nesreće, udaljavaju se nakratko od njenog srca, a kada joj se nakon toga vrate – zatiču je u gorem stanju nego ranije. Sada ne zna gde će ni s njima, smetaju joj, bolje bi bilo da je nisu ni napuštale. Oseća se kao da je na brzinu obukla haljinu mnogo mlađe žene, sitnije građom, žene za koju je kasno čula da je umrla od kožnih bolesti, pa je sve odjednom svrbi i steže, crveni joj se koža ispod grkljana, ugušiće se osim ukoliko ubice njenog muža ne dođu baš sada, odvedu ga ili ubiju već jednom, i zato se ponovo okreće ka kapiji, gotovo u nadi da će ih ovoga puta tamo zateći i da će se time napokon sve završiti.

III

Kada se Jaša rodio, nasledio je od svog oca Šandora Kona plahovitu narav, plavookost, izbačenu bradu i otromboljenu usnu, crn ten, krupne zglobove i još štošta, tako da od Šandora posle sinovljevog rođenja nije ostalo skoro ništa. Da je kasnije dobio još jedno dete, ono bi bilo prazno kao mehur i ostalo bi neskućeno, bezlično i bledo sve do sada kada se kuće, ljudi i zemlja dele i šakom i kapom. Imao bi sada i šta da mu ponudi, gde da ga smesti, našao bi negde dobre osobine da mu ih prenese. U ovom procesu nasleđivanja ne zna se ko je žrtva a ko pobednik, ko se na prevaru otarasio sebe, a kome je drugih preko glave.

Zato može biti istina da Šandor nije u ilegalce poslao samo sina već pomalo i sebe, i da je večitu borbu, koju je u glavi vodio sa svima, pretvorio u ratište za svoje dete, i da je u tom dugom sukobu sada konačno pobedio negde na Istočnom frontu. Pucajte, ovo je telo moje, jedne nedelje mu se učinilo da je tako čuo. Kada je do njega došla vest da mu je u ratu sin ostao bez ruke, nije pitao da li je ruka desna ili leva, već čija je. I dok se jecajući

za kafanskim stolom udarao obema rukama po grudima, malo je ipak ožalio i sebe. Od tada on pažljivo prati ko sve ima ruke i noge, primećuje kada neko duže hoda ili maše bez potrebe, čuje kada neko pucketa prstima, opominje nepoznatu decu da ne stavljaju ruke u usta. Vidi ih na sve strane, gde god da pogleda, vidi ih kako mlataraju, ni svoje više ne može da gleda, pa ih drži u džepu i krije od sina. Ne miri se ni sa kim, ne kladi se, ne kaže nikom *evo ruke*. Bira reči i ne poredi ništa s malo vode na dlanu ili nečim što je kao rukom odneseno. Ne moli se, ne sklapa ruke ni kada spava – ne zabada Jaši prst u oko. Ne ispadaju mu stvari iz ruku pred njim, ni na koji način mu ne skreće pažnju. Trebalo bi svesti na meru sve što je preterano, goloruki da zavladaju, da bude sačuvano samo ono što je stvoreno svojom rukom, a sve ostale ostaviti bez glave. Valjalo bi i Ernesta Kona ostaviti bez ičega, tog špekulanta koji ih je, iako su rođaci, svojim mutnim poslovima pre rata zavijao u crno, otkupljivao od njega žito na zeleno i sveo ga na kraju na prosjački štap. Morao je onda da nadniči kod njega belog dana ne videvši, dok mu je žena crvenela obavljajući najprljavije poslove koje druga posluga nije htela da radi, a sin od njih dolazio plav jer bi slučajno nešto tamo polomio. Smrklo mu se pred očima.

Odskoro Jaša uzima smrt u svoju ruku, barata svačijim životima kao šibicama, propušta kroz šaku izdajnike i narodne neprijatelje i čitav svet namešta po svojoj meri. Biće to pogodan svet za svakog ko je manji od njega. Vreme je svečanosti u kojima se obeležavaju male osvete, u kojima se vraća milo za drago, svakome po zaslugama, govori se. Dele se prigodni pokloni, otvaraju se tajni spiskovi

i zapečaćene kutije, skidaju se jemstvenici kao ukrasne trake, pletu se od njih zastave za novu zemlju. Prave se kalupi od plemenitih metala i gvožda velikog srca, širokim rukama se u njih ubacuju ljudi, pritiskaju se da bi bili jednaki i dobri. On je službenik Organizacije za zaštitu naroda, što bude govorio kucaće drugarice na pisaćim mašinama čija olovna slova ostavljaju duboke tragove na hartiji. Šandoru bi zbog toga srce iskočilo iz grudi, letelo bi gde stigne kao muva bez glave, ali ga on sputava, sužava ga, jer sve mora biti manje nego ranije. Sve se mora skupiti i skučiti, što se nosilo na glavi da se stavi na jedan zub – teška vremena se olakšavaju po narodu i mora se ponešto istrpeti. U tome što je baš Jaši poveren zadatak Ernestove egzekucije Šandor vidi sporu ali dostižnu pravdu, zaplakao bi od sreće jer ju je konačno dočekao. Veruje da je sadašnjost konačna verzija života. Svako je u ovom gradu dužan i Bogu i narodu, i sada kada Boga nema, kada su svi imali sreće da im je pola duga tek tako otpisano preko noći, dug se narodu ipak mora vratiti, a Jaša će malo u ime oca, malo u ime naroda prikupiti dugovano.

U tom poslu biće svom sinu od svake koristi. Žalio je što nekih više nema, što su umrli na vreme i što neće sada poginuti. Nadao se za pojedine ranjene da će preživeti, dođe mu da se pomoli za njih kako bi u potpunosti ozdravili od posleratnih bolesti, bar na mesec dana, skoro da krišom sklapa ruke za njihovo zdravlje. Ohrabruje ih da izdrže još malo, ubeđuje da neće biti strašno na strašnom sudu i da će se kod sina založiti za njihovo zdravlje i što duži život. Pita se navodno za svašta.

Jer Šandor je otac i ništa drugo. Sada kada mu je sina bilo manje nego ikada, on se trudio da bude otac u meri

većoj nego inače. Obletao je oko njega, služio ga, u krevet donosio obroke, pravio od blata očinsku figuru. Pokrivao ga da ne ozebe u popodnevnim dremkama, trudio se da ga ne sanja ružno, želeo mu sve najbolje. Šandor se sada u potpunosti napunio svojim sinom, isto onako kako se svojevremeno ispraznio. Vratilo se sve na staro, sada je pun sebe, i to do vrha glave, knap, i da je Jaša kojim slučajem malo veći, ne bi imao gde da stane.

Možda se Šandor smanjio s godinama, ne zna ni on, može biti da se skupio u ovom vremenu skupljanja, ali tako skupljen je taman i bolji nego ikad. Jedan veliki krug ljubavi se zatvorio, obmotao im se oko nogu kao pile u kučine i zato paze na svaki svoj korak, jer krugovi ljubavi se motaju svuda, desi se da se obmotaju i oko vrata, pa svaki nagli trzaj može biti poguban. Ovo je sada potpuno drugi čovek, iznutra je sve novo i zaceljeno, zagrlio bi sam sebe i ne bi se pustio, konačno je pomilovan, doduše svojom rukom.

Ali jedan čovek neće biti pomilovan, videće Ernest svoga boga, a to je Jaša Kon. Šandor se uznosi visoko, svestan je toga, pa bi se malo spustio na zemlju da bude skrušen, glumi pred sinom da mu je ipak žao zbog svega što sledi, ipak su rođaci, govori mu da ga pomalo grize savest, ali nisu to nikakvi ugrizi, više golicanje, smešno mu je, valja se od smeha u sebi. Uvaljao se u smeh kao u šećer u prahu, gori od iščekivanja, sve oko njega miriše na grilijaš. Navodno razume svog sina, sleže ramenima i širi ruke kao što skoro nije, govori: *Ako se mora – mora se. Šta je – tu je*. Tapše ga po jačem ramenu da ne oslabi u svojoj odluci, daje mu snagu da izdrži ono što mu otac jedva čeka. Sakuplja mu hrabrost koju bi drugi ljudi

bacili, plaši se da mu ne isklizne iz šake ako je stisne malo jače. Podseća ga izokola na konjake koje je Ernest Kon pio dok je trajao rat, na sve što je prodavao okupatorima, skreće mu pažnju i na njegovu oholost i bezobzirnost. Upozorava ga na razne varke kojima se služi i kojima ga *samo tako* može prevariti. Podseća ga na ranije laži Ernestove porodice, opisuje sinu kako otprilike izgleda neistina da bi je prepoznao. Nevešto to čini, skoro da se zacrveneo, čudi se kako drugi mogu da lažu s lakoćom, on ne bi mogao, govori. Više pokazuje rukama, ne nalazi prave reči, oponaša laganje, crta mu na papiru. Na tren se uplaši da je sve previše dobro odglumio i da je sinu probudio savest, što mu ni u snu ne bi poželeo. Čini mu se da kod njega vidi znake nesigurnosti, pa se trudi da i sam bude nesiguran kako sin ne bi pomislio da je otac kolac, ne sme da padne u sinovljevim očima, pretvara se da ima dobre namere.

Dobre namere glumi i Ernestu, pa zato tog jutra, ranom zorom, odlazi kod njega da mu slegne ramenima ispred kapije, da mu kaže tiho šta mu se sprema, šapne skoro kao na jastuku da će ga danas ubiti, i da se, dok mu to govori, navodno okrene levo i desno i da ga navodno pita ima li slučajno nekog iza njih, da ga navodno moli da mu ne zahvaljuje što ga je upozorio, da mu sve govori kao rod rođeni, da ga posavetuje da se skloni negde na neko vreme kako se ne bi dogodilo ono što će se sigurno dogoditi i čega se, isto navodno, pribojavao već duže vreme. A Jaša je načuo *nešto* od *nekog*, jer je i on sada *neko* i *nešto,* nije *baš bilo ko*, pa svašta čuje. Skoro tešeći, govori *tako je kako je* i *nije do mene*, iako bi najradije rekao da je do njegovog sina. Izgleda da je postao bolji čovek – da

se čovek naježi i začudi koliko bi učinio za drugog. Ko bi rekao, ko bi očekivao da Šandor i sopstveni život rizikuje samo da upozori svog ne tako bliskog rođaka na opasnost koja mu se približava. Toliko se ogrešismo o ovog čoveka, moralne gromade, odakle mu samo tolika hrabrost, koliko srce ima – tako Šandor misli tuđom glavom o sebi.

A svojom misli o tome kako će se Konovi ulepiti u bol i strah kao u šećernu vunu, neće znati gde će s tom zarazom od smrti koja samo što nije stigla, gubom koja kreće da ih nagriza ne ostavljajući im nijedan deo tela, smrt će celog dana zamišljati čas kao previše bolnu, čas kao iznenadnu, smeštenu u kući, sred dnevnog boravka, ili u dvorištu, možda čak van grada, u stanici narodne milicije ili nekoj šumi, ispred majke i dece ili u potpunoj samoći. Ostaviće među njima tu vest a oni neka vide šta će dalje s njom i ko će je kome dalje prenositi unutar kuće, kao da igraju šuge. Zna da je cela kuća odavno pod prismotrom i da nikuda ne može pobeći, pa mu daje prednost od nekoliko sati da bi se u njoj naplakao i naplašio. Iznenadiće se kada vidi ko mu deli pravdu, neočekivani rođak, isti otac. Kako se bliži svojoj kući, sve više ga obuzima sumnja, pa nije siguran da li mu se učinilo ili može biti istina da Ernest Kon sve ovo već odnekud zna i da je već odavno upozoren i više nije siguran ko šta zna, a ko šta zamišlja, u čijoj su lobanji zaostale čije misli i da li su tako možda nehotice jedno drugom otkrili namere i nije mu jasno ko će zbog toga bežati glavom bez obzira, a ko će ostati bez nje.

IV

Jaši je još dok je ležao u ranjeničkoj postelji bilo žao svojih roditelja jer im dete više nije celo, već podeljeno na živi i mrtvi deo, jedan predat mrtvoj majci na čuvanje, drugi živom ocu, oba dela ostavljena na milost i nemilost, ali nije znao čiju. Vreme slobode je došlo i vojnici se vraćaju kućama, neko svojoj porodici, neko narodu. Stao je ponovo na svoje noge, ojačao dovoljno da ponovo nosi pušku, naučen novim sistemom pravde, pun je volje da je deli i deliće je onako kako je rat podelio njega – dakle, ne na ravne časti. Jedne noći u ratu sanjao je da raste i tada su ga bolele kosti, a sutradan ga je bolelo sve što mu je ostalo od tela. Tela u ratu pripadaju svima, rade s njima šta kome padne na pamet, pune njima kamionete i gudure, menjaju dva-tri ranjena za jedno zdravo. Veruje i da su njegovu ruku zamenili za nešto mnogo bolje, ponekad bi hteo da vidi za šta i ne zna šta može da očekuje. Nekada zamišlja oružje, konzervu graška, nekada malog čoveka koji mu nije ni do kolena. Ili je ostala na mestu gde je pala, nepokopana na vrućini da se godinama